

БАХТИЯР ВАХАБЗАДЕ

# ГУЛИСТАН



ФОНД ПОДДЕРЖКИ ПОЛИТИКИ ТЮРОКЯЗЫЧНЫХ ГОСУДАРСТВ, г. БИШКЕК

AP-14461



ТҮРК ТИЛДҮҮ МАМЛЕКЕТТЕРДИН САЯСАТТЫН КОЛДОО ФОНДУ, БИШКЕК ш.

M.F.Axundov adına  
Azərbaycan Milli  
Kitabxanası



ARXIV

TÜRKDİLLİ DÖVLƏTLƏRİN SİYASƏTİNƏ DƏSTƏK FONDU, BİŞKEK ş.

Бул китеп Түрк тилдүү мамлекеттердин саясатын  
колдоо Фондунун заказы менен басылды.

Bu kitab Türkdilli dövlətlərin siyasətinə dəstək fondunun  
sifariş i ilə nəşr edilmişdir.

Эта книга издана по заказу фонда поддержки  
политики Тюркоязычных государств.

Бул китеп Түрк тилдүү мамлекеттердин саясатын  
колдоо Фондусунун заказы менен “Гүлистан”  
поэмасын окуп үйрөнүү үчүн которулуп басылды.  
Китеп бекер таркатылат.

Bu kitab "Gülüstan" poemasının öyrənilməsi  
çərçivəsində "Türkdilli Dövlətlərin Siyasətinə Dəstək"  
fondunun sifarişi ilə nəşr edilmişdir. Kitab pulsuz yayılır.

Книга издана по заказу Фонда «Поддержки  
Политики Тюркоязычных Государств» в рамках  
изучения поэмы «Гюлистан».

Книга распространяются бесплатно.

Бахтияр Вахабзаде

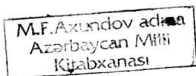
Апр 2012  
31

*Азербайжан тилинен кыргыз, орус жана  
англис тилдерине которгон  
Мукан Асаналиев*

# ГУЛИСТАН

*Поэма*

Ар-14461



«Бийиктик»  
Бишкек – 2012

## GÜLÜSTAN

*Azərbaycanın birliyi və istiqlalı uğrunda  
çarpışan Səttar xan, Şeyx Məhəmməd Xiyabani və  
Pişəvərinin əziz xatirəsinə*

İpək yaylığıyla o asta-asta  
Silib eynəyini gözünə taxdı.  
Əyilib yavaşca masanın üstə,  
Bir möhürə baxdı, bir qola baxdı.

Kağıza həvəslə o da qol atdı,  
Dodağı altından gülümsəyərək.  
Bir qələm əsrlik hicran yaratdı,  
Bir xalqı yarıya böldü qılıncək.

Öz sivri ucuyla bu lələk qələm  
Dəldi sinəsini Azərbaycanın.  
Başını qaldırdı, ancaq dəmbədənəm  
Kəsdilər səsinə Azərbaycanın.

O güldü kağıza qol çəkən zaman,  
Qırdı ürəklərin hicran səsinə.  
O güldü haqq üçün daim çarpışan  
Bir xalqın tarixi faciəsinə.

Əyləşib kənarda topsaqqal ağa,  
Hərdən mütərcimə suallar verir.  
Çevrilir gah sola, baxır gah sağa,  
Başını yellədi təsbeh çevirir.

“Qoyulan şərtlərə razıyıq”, - deyər,  
Tərəflər qol çəkdi müahidəyə...  
Tərəflər kim idi? Hər ikisi yad!  
Yadlarını edəcək bu xalqa imdad?!

Qoy xalxsın ayağa ruhu Tomrisin,  
Babəkin qılıncı parlasın yenə.  
Onlar bu şərtlərə sözünü desin,  
Zənciri kim vurdu şir biləyinə?

Hanı bu ellərin mərd oğulları,  
Açın bərələri, açın yolları.  
Bəs hanı bu əsrin öz Koroğlusunu, -  
Qılınc Koroğlusunu, söz Koroğlusunu?

Babaların şəni, şərafəti əlbət,  
Bizə əmanətdir, böyük əmanət...  
Yoxmu qanımızda xalqın qeyrəti?  
Belə saxlayarlar bəs əmanəti?

Qoy ildırım çaxsın, titrəsin cahan!  
Ürəklər qəzəbdən coşsun, partlasın.  
Daim haqq yolunda qılınc qaldıran  
İgid babaların gору çatlasın!

Qoy əysin başını vüqarlı dağlar,  
Matəmi başlandı böyük bir elin.  
Mərsiyə söyləsin axar bulaqlar,  
Ağılar çağırınsın bu gün qız-gəlin!..

Tərəflər sakitdir, qəzəbli deyil,  
Məhv olan qoy olsun, onlara nə var.  
İmzalar atılır bir-bir, elə bil,  
Sevgi məktubuna qol çəkir onlar.

Atıb imzasını hər kəs varağa,  
Əyləşir sakitcə keçib yerinə.  
Eynəkli cənabla təsbehli ağa  
Qalxıb əl də verir bir-birinə.

Onların birləşən bu əllərilə  
Aynılır ikiye bir el, bir Vətən.  
Axıdıb gözündən yaş gila-gila,  
Bu dəhşətli hala nə deyir Vətən?

Bir dəyən olmadı: durun ağalar!  
Axı bu ölkənin öz sahibi var.  
Siz nə yazırsınız bayaqdan bəri, -  
Bəs hanı bu yurdun öz sahibləri?

Bəs hanı həqiqət, bəs hanı qanun?  
Böyükdür bu yurdun tarixi, yaşı.  
Bəs hanı köksünə sərhəd qoyduğun,  
Bir vahid ölkənin iki qardaşı?

Görək bu hicrana, bu müsibətə  
Onların sözü nə, qərəzi nədir?  
Bu xalq əzəl gündən düşüb zillətə,  
Öz doğma yurdunda yoxsa kölədir?

Necə ayırdınız dırnağı ətdən -  
Ürəyi bədəndən, canı cəsəddən?  
Axı kim bu haqqı vermişdir - sizə,  
Sizi kim çağırmış, Vətənimizə?

Necə vaxt səngərdə hey ulaşdılar,  
Gülüstən kəndində sövdələşdilər; -  
Bir ölkə ikiye  
Ayrılsın deyər!..  
Göy də guruldamış, deyirlər o gün,  
Çölləri, düzləri buludlar sarmış.

O göy gurultusu Oğuz xaqanın  
Ruhuymuş, hönkürüb fəryad qoparmış.  
Gülüstən kəndinin gül-çiçəkləri  
Bir günün içində soldu, saraldı.

"Gülüstən" bağlandı, o gündən bəri  
Bu kəndin alnında bir ləkə qaldı.  
Bağrı köz-köz oldu "Yanmış Kərəmin"  
Təllər inildədi, yandı, nə yandı.

Aşığın sazında daha bir həzin,  
Daha bir yangılı pərdə yarandı.  
Həmin gün ölkəni apardı sel-su,  
Tutuldu çöhrəsi günün, ayın da.

Qoca Nəbatinin eşqi, arzusu  
O gün batmadımı Arpa çayında?  
Ağlayıb dağlardan əsən küləklər,  
Bu məsum xəbəri aləmə yaydı.

Sanki dilə gəldi güllər, çiçəklər:  
"Bu işə qol qoyan qollar sınaydı".  
Arazın suları qəzəbli, daşqın,  
Şirin nəğmələri əhdır, haraydır.

Vətən quşa bənzər, qanadlarının  
Biri - bu taydırsa, biri - o taydır.  
Quş iki qanadla uçar, yüksələr,  
Mən necə yüksəlim tək qanadımla?  
Ürəklər bu dərddən tüğyana gələr,  
Axar gözümüzədən yaş damla-damla.

Cənablar, bir anlıq düşündünüzümü  
Verdiyiniz hökmün ağırlığını?  
Bu hökmün dəhşəti əlrimi, yüzümü?  
Biz necə götürək bu göz dağını?..

Başı kəsildəndə bu məğrur elin,  
Könül fəryadını hiss etdinizmi?  
Qoca Füzulinin, igid Babəkin  
Etiraz səsinə eşitdinizmi?

Cənablar, bir damcı mürəkkəblə siz,  
Düşünün, nələrə qol çəkmişiniz?  
Bir damcı mürəkkəb bir vətəndaşı  
Qanına bulayıb ikiyə böldü.

Bir damcı mürəkkəb olub göz yaşı,  
İllərlə gözlərdən axdı, töküldü.  
Min ləkə vurdular şərafimizə,  
Verdik, sahibimiz yenə "ver"- dedi.

Lap yaxşı eləyib doğrudan, bizə  
Biri "baran" dedi, biri "xər," - dedi.  
Bizi həm yedilər, həm də mindilər,  
Amma arxamızca hey gileyləndilər.

Hökmü gör nə qədər böyükmüş anın;  
Möhür də basdılar varğa təkrar.  
Yox, varğın deyil, Azərbaycanın  
Köksünə dağ boyda dağ basdı onlar.

İmzalı, möhürlü ey cansız varaq,  
Nə qədər böyükmüş qüvvətin, gücün.  
Əsrlər boyunca vuruşduq, ancaq  
Sarsıda bilmədik hökmünü bir gün.

Ey kağız parçası, əvvəl heç ikən,  
Yazılıb, qollanıb yoxdan var oldun.  
Böyük bir millətin başını kəsən,  
Qolunu bağlayan hökmdar oldun.

Bir eli ikiyə paraladın sən,  
Özün kağız ikən - paralanmadın.  
Köksünə yazılan qəlb atasından  
Niyə alışmadın, niyə yanmadın?

Araz sərhəd oldu, əsdi küləklər,  
Sular yatağında qalxdı, köpürdü.  
Üstü dama-dama taxta dirəklər  
Çayın kənarında səf çəkib durdu.

Sular, sizdən təmiz, nə var dünyada?!  
Ləkədən xalidir axı qəlbiniz.  
Bağrınız alışıb niyə yanmadı, -  
Bu çirkin əmələ qol qoyanda siz?

Ey Araz, səpirsən göz yaşı sən də, -  
Keçdikcə üstündən çölün, çəmənlin.  
Səni arzulara sədd eyləyəndə,  
Niyə qurumadı suların sənin?

Dayanıb Arazın bu tayında mən  
"Can qardaş," - deyirəm, o da "can," - deyir.  
Ey zaman, sorğuma cavab ver, nədən  
Səsim yetən yərə əlim yetməyir?

Qarışıb gözümə, qarışıb ələmə,  
Dərd-dərdi doğrayır, qəm-qəmdən keçir.  
Arazın üstündən keçə bilmirəm,  
Araz dərdim olub, sinəmdən keçir.

Taxta dirəkləri torpağa deyil,  
Qoydular Füzuli divanı üstə.  
Yarıya bölündü yüz, yüz əlli il, -  
Gəraylı, bayatı, muğam, şikəstə.



Dəmir çəpərləri eşqim, diləyim,  
Tarixim, ənənəm üstə qoydular.  
Yarıya bölündü canım, ürəyim,  
Yarıya bölündü Arazda sular.

Taxta dirəkləri qoydular, ax, ax!... -  
Qəlbimin, ruhumun dilimin üstə.  
Biz güldük, ağladığ, yenə də ancaq  
Bir sazın, bir telin, bir simin üstə.

Ürəkdən - ürəyə körpü? Bir dayan! -  
Dərdimiz dinirsə bir sazın üstə.  
Şəhriyar yaralı misralarından  
Körpü salmadımı Arazın üstə?!

Bu taydan - o taya axışdı seltək, -  
Gözü görünməyən könül telləri.  
Bu selin önünü nə çay, nə dirək  
Kəsə bilməmişdir yüz ildən bəri.

Ağalar bilmədi birdir bu torpaq;  
Təbriz də, Bakı da - Azərbaycandır,  
Bir elin ruhunu, dilini ancaq  
Kağızlar üstündə bölmək asandır.

Böl kağız üstündə, böl gecə-gündüz,  
Torpağın üstünə dirəklər də düz,  
Gücünü, əzmini tök də meydana,  
Qoşundan, silahdan sədd çək hər yana.

Torpağı ikiyə bölərsən, ancaq  
Çətindir bədəni candan ayırmaq!  
Ayırmaq kimsəyə gəlməsin asan, -  
Bir xalqın bir olan dərdi-sərinə.

O taydan - bu taya Mustafa Payan  
Oxuyur Vahidin qəzəllərini.  
Dolandı zəmana, döndü qərinə,  
Şairlər od tökdü yenə dilindən.

Vurğunun o həsrət nəğmələrinə  
Şəhriyar səs verdi Təbriz elindən:  
"Heydər baba, göylər qara dumandı,  
Günlərimiz bir-birindən yamandı.

Bir-birizdən ayrılmayın, amandı,  
Yaxşılığı əlimizdən aldılar,  
Yaxşı bizi yaman günə saldılar.  
Bir uçaydım bu çırpınan yelinən,

Qovuşaydım dağdan aşan selinə,  
Ağlaşaydım uzaq düşən elinə,  
Bir görəydim ayrılığı kim saldı,  
Ölkəmizdə kim qırıldı, kim qaldı".

1959

## ГҮЛИСТАН

Поэма

*Азербайжан элинин биримдиги эсана азаттыгы  
үчүн күрөшкөн Саттар хандын, шейх Мухаммед  
Хиябанинин эсана Пишевердин эсар-  
кын элестерине арналат.*

Эми гана түшкөн сымал эсине,  
Оромолдун сүртүп алып четине.  
Көз айнекчен көрдү колду, мөөрдү.  
Ак кагазды тартып алып өзүнө.

Кагаз деген бүт көтөрөт турбайбы,  
Колун коюп ууртунан жылмайды.  
Бир калемдин учу бөлдү экиге,  
Жерибизди башка салып муң-кайгы.

Учу менен ошол өткүр каламдын,  
Көкүрөгүн тешти азербайжандын.  
Каршы чыкса канын төгүп кызылдай,  
Жаагын жапты баш көтөргөн адамдын.

Күчтөп басып кайран элди тирешкен,  
Ажыратты жүрөктөрдү жүрөктөн.  
Эл тагдырын ойлогон жок эч бири,  
Чындык үчүн жан аябай күрөшкөн.

Убактыбыз пайдасы жок өтпөсүн,  
Котор дешти, сөздөр бекер кетпесин.  
Чокчо сакал онду-солду байкаган,  
Башын ийкеп тартат колдо теспесин.

Кол коюшту келишимге береги,  
Кубанышып бүткөн сымал керсиги.  
Алар кимдер? Экөө бирдей жат элден  
Жат бирөөлөр элге жардам береби?

Ойгон, тургун Томирестин арбагы,  
Баатыр Бабек кылыч шилте жандагы!  
Ушул учур кеңеш берип сөз айтар,  
Шердин колун кимдер байлап, кармады?

Кайда деги биздин элдин эр уулу?  
Тосмо сынсын, ач жолдорду, эл уулу.  
Колдо кылыч, жөн билги да, сөз билги,  
Кайда жүрөт бул замандын көр уулу?!

Бабалардын ар-намысын карамак,  
Бизге калган касиетүү аманат.  
Каныбызда жоктой намыс -арыбыз,  
Элибизге жабыштырдык жаман ат.

Дүйнө солк деп жаркылдасын чагылган,  
Жүрөк зилдеп, үндөр чыксын жаңырган.  
Кылыч чапсын чындык үчүн бабалар,  
Туруп келип көрлөрүнөн жарылган.

Бүгүн эл бар азап чегип күйүшкөн,  
Аскар тоолор башын ийсин бийиктен.  
Аза күүсүн чертсе шыңгыр булактар,  
Кыз-келиндер кошок кошсун күйүттөн.

Эки жак тең отурушат эринбей,  
Жүздөрүнөн жакшы жышаан көрүнбөй.  
Кол коюшту катка колду койгондой,  
Эл тагдыры калды көңүл бөлүнбөй..

Ар-14461

Кол коюшту ак баракка үнүлүп,  
Бул экөөнүн ой-максаты биригип.  
Көз айнекчен менен тиги сакалчан  
Кол кысышты бир-бирине жүгүнүп.

Колу менен биргелешкен экөөнүн,  
Тең бөлүндү эли-журтуң, мекениң.  
Жашын төгүп, боздоп турган эл күтөт.  
Эми мекен эмне дээр экенин.

“Токто! Өлкөнүн ээлери бар караган”,  
Деген сөздү айта албады бир да жан.  
Келишимге кол коюлуп жатканда,  
Эр болбоду каршы айтууга жараган.

Мыйзам менен чыпдык болсо ал кайда?  
Тарыхың бай бирок андан не пайда.  
Бир туугандар эки жакка бөлүнүп,  
Калк катмары түшүп турат бейпайга.

Кырсык чалган букаралар сыздаган,  
Көңүл калып, жүрөктөрү муздаган.  
Айтчы деги эзелтеден кул кылып,  
Ушул элди болгон бекен кыстаган?

Тырмактарын бирден жулуп көргүн деп,  
Эт жүрөгүн бизге сууруп бергин деп.  
Ким жиберген жерибизге силерди,  
Кайгы-муңга элин бөлөп келгин деп?

Баш катырып бир масилет курушту,  
Гүлистанда бир аз жашап турушту.  
Бир өлкөнү бөлүнсүн деп экиге,  
Өздөрү эле бүтүм жасап тынышты,  
Ошол күнү күн күркүрөп тынбастан,  
Каптады дейт кара булут чыгышты.

Күркүрөөсүн күндүн жүрөк козгогон,  
Каары дешти өгүз хандын боздогон.  
Гүлистанда гүлдөр соолду ошондо,  
Жайып койгон килемчеге окшогон.

“Гүлистандын” тарыхында так калган,  
Ошол күндөн ушул күнгө сакталган.  
“Янык керем” күүсү дешет күйүттүн,  
Жан дүйнөндү тынчтык бербей аңтарган.

Бир акындын сазы сыздайт какшаган,  
Күйүтүнөн уйку көрүп жатпаган.  
Ошол күнү ай да күн да тутулуп,  
Ошол күнү өлкөнү сел каптаган.

Небатинин эски арзуусу кайрадан,  
Агып кеткен табылдыбы дайрадан?  
Суук кабар таркап кетти дүйнөгө,  
Тоо шамалы чар тарапка айдаган.

Ошол күнү тил бүткөнсүп гүлдөргө,  
Каргыш айтып колду койгон турду элге.  
Албууттанып акса суусу дайранын,  
Караңгылап, түшкөнсүдү күн жерге.

Окшош эле мекен эки канатка,  
Бири мында бири тиги тарапта.  
Бир канатын кесип салса алгыр куш,  
Түбөлүккө уча албастан калат да.  
Арман кылып эт жүрөктөр эзилп,  
Кандуу жаштар көзүбүздөн агат да.

Эй, мырзалар, уйкуңардан ойгонуп,  
Өкүм катуу көргүлөчү ойлонуп.  
Ушул өкүм журтка келген каргаша,  
Эл көз жашка кекиртектен тойгон, ук!

Аябастан башын кессең өзгөнүн,  
Жаны кейип кыйналарын сезбедиң.  
Каршы болду бабек менен физиули,  
Ага болбой өз пайдаңды көздөдүң.

Тамчы сыя! Элди карап турсаңар,  
Азап-кайгы, алып келди мырзалар.  
Ким бактылуу болмок эле дүйнөдө,  
Кан аралаш көз жаш төгүп турса алар.

Тамчы сыя көз жаш сымал себелеп,  
Жылдар бою келесиңер тебелеп.  
Ар- намыска шек келтирип улугуң,  
Сурай берип тойбой койду “келелеп”.

Бет келгенде сылык-сыпаа көрүнөт,  
Бири “баран” бири “мал” деп сөгүнөт.  
Бизди тепсеп, ичип-жешип жатса да,  
Дале тойбой арыз жазып теминет.

Чечимибиз туура болгон экен деп,  
Кайра-кайра мөөр басып бекемдеп.  
Жалгыз барак кийин тоого айланып,  
Кыйноо салды жүргөн элге мекен деп.

Үзө албадык байлап алган жетегин,  
Кара, тигил келишимдин бекемин.  
Кылым бою кармашсак да жеңе албай,  
Тооп кылдык тигилердин этегин.

Калган эмес тээ илгерки замандан,  
Бул келишим кийин гана жаралган.  
Колун байлап, коё бербей бир элди,  
Ыза кылып башын кесип жан алган.

Эч кимиси эл бөлгөнгө кайгырбай,  
Келишими турат күйбөй, айрылбай.  
Алоолонгон жүрөктөрдүн отуна,  
Кете берди бир да бирөө кайрылбай.

Араз дайра мына чек деп бөлүндү,  
Тепселешти көксөөсү көп элинди.  
Орнотулган дарыяны чек кылып,  
Тетигине карагайлар көрүндү!

Эй агын суу, сен жалганды сүйлөбө,  
Сенден таза нерсе барбы дүйнөдө?  
Кыянат иш аткарылып жатканда,  
Аракетсиз, неден турдуң ийменси.

Көз жаш төгүп эл жылдызы өчкөндө,  
Араз агып шалбаа, чолдон өткөндө.  
Чеги болду элдин жара бөлүнгөн,  
Соолуп калбай жан кыйналып кеткенде.

Мен араздын бул жээгинде кыйналам,  
Тигил жээкте иним турат ыйлаган.  
Мынча неге таш боор элсң замана,  
Азап тартып кайгырганды туйбаган.

Көз алдымда дүйнөм турат ураган,  
Эч кимим жок арыз-муңум сураган.  
Күйүт бүркөт араз суусу көөдөнгө,  
Алыс жакка өз агымын улаган.

Физиулиге көңүл бурбай оболу,  
Ким чыгарды ушул мыйзам, жобону.  
Жүз элүү жыл эки башка ырдалат,  
Элибиздин ыры күүсү обону.

Сүйүү тарых салтым менен тилегим,  
Темир торго камалганын билемин.  
Суу бөлүнүп эки нукта агып тур,-  
Аны көрүп сыздайт жаным жүрөгүм.

Каз катарлап орнотушуп карагай,  
Тебелешти жан дүйнөмө карабай.  
Тикен зымды карагайды көргөндө,  
Кээде күлүп кээде ыйладык аябай.

Саздын күүсү өтүп келип кыйладан  
Жүрөктөрдөн жүрөктөргө кыйнаган.  
Шехриярдын ыр саптарын ызалуу,  
Угуп жатып ыйлап турду кыйла адам.

Сезим оту сел сыяктуу канатчан,  
Учат ушул, же тээтиги тараптан.  
Тосо албады ошол селди далай жыл,  
Зым карагай жана дайра шар аккан.

Биздин мекен көз алдыга тартылуу,  
Азербайжан,тевриз,баку -баркы улуу.  
Оңой эмес бир эл бир журт бир тилди,  
Бөлө салуу бир келишим аркылуу.

Казык кагып жер экиге бөлүндү,  
Көзүнө илбей кордук көргөн элимди.  
Курал кармап даяр турган кошуунду,  
Алып келип курдур сепил,чебинди.

Жерди бөлүп элдер келди ченеген,  
Бирок кыйын жанды бөлүү денеден.  
Болбосо экен айрылуулар эч качан,  
Эркин элди кайгы-муңга бөлөгөн.

Тигинде да мында дагы ар күнү,  
Паян жазган казалды окуйт ар бири.  
Вахит ыры келет элдин эсине,  
Жан кыйналган заманасы тар күнү.

Вургун менен шехриярдын ырлары,  
Тебризден чыкты ушул жылдары.  
Кара туман жерди каптап турса да.  
Бузулбады көкөй кескен ыргагы..

Бир-биринен бөлүнбөгөн эзели,  
Эл бөлүндү келишимден кечээги.  
Башыбызга азап толгон күн түшүп,  
Күм-жам болду элибиздин нечени.

Агып түшүп тоодон аккан сел менен,  
Эрди көрсөм алыс жүргөн жергемен.  
Атаганат!Билип алсам канакей,  
Кимдер кетип,кимдер калды эл менен!

1959.

## ГЮЛИСТАН

(Поэма)

*Посвящается памяти борцов за единство и свободы  
Азербайджанского народа Саттар хана,  
Шейха Мухаммеда Хиябани и Пишевери.*

Протерев шёлковым платком,  
одел осторожно на нос очки он.  
Медленно склонившись над столом,  
глянул на подпись, разгоняя сон.

Поставив подпись, символ власти,  
отодвинул бумагу, усмехнувшись в губы.  
Одним махом разделил народ на две части,  
принося горе и ломая людские судьбы.

Острым пером той ручки единственной,  
проткнул он Азербайджана грудь.  
Подавил сопротивление народа силой,  
при этом был безжалостен и груб.

Разъединив сердца, выросших вместе,  
ухмыльнулся, подписывая документ, сей.  
Не смотрел он на погибших в битве,  
и не интересовался судьбами людей.

Сидел рядом с ним и человек с бородой,  
При нём был переводчик молодой.  
Он был свой человек в среде той,  
и перебирая чётки, кивал головой.

С радостью договор подписали,  
им был сладок этот запретный плод,  
Кто они были? Оба были чужими,  
а дождется ли помощи от иноземцев народ?

Пусть Томирис дух, уснувший вовек  
проснётся, и блеснёт Бабека меч былой.  
Пусть скажет своё слово и свой совет,  
закованный в железную цепь герой.

Где же вы, сыновья бесстрашные?  
Откройте дороги и ломайте преграды!  
Где же ты Короглы нашего времени?  
Подобным тебе люди были бы рады!

Чечь предков как бесценный клад,  
на хранение была передана нам.  
А нас оскорбляет на всякий лад,  
там и тут грубый и алчный хам.

Пусть грянет гром со всех сил  
и ярким пламенем возгорятся сердца!  
Пусть поднимутся предки из могил,  
и идут в бой с мечом до конца!

В трауре находится весь народ,  
склонили головы скалы и горы.  
Звонкий родник печальные песни поёт,  
а у женщин от слёз затуманены взоры.

Стороны сидят спокойно, увы,  
их не волнуют разбитые судьбы людские.  
С безразличием подписали бумагу,  
Как будто решали дела свои мирские.

Подписана бумага, воцарился покой,  
проходит беседа тихо, в вежливом тоне  
Пожали очкарик и человек с чётками,  
друг другу руки в низжайшем поклоне.

Подписи этих вельмож, погасив наши грёзы,  
разделили на две части землю и древний род.  
Глаза наполнили разочарования слёзы,  
что скажет на это наш несчастный народ?

“Есть хозяева у этой страны, постой!”, –  
эти слова не были сказаны никем.  
Страну разделили по причине простой,  
земля наша нужна была этим и тем.

Нет закона, и правды не найдешь,  
ими забыта и история народов иных.  
Разделив землю, границу не проведешь,  
в сердцах двух братьев родных.

Эти вельможи достойны презрения,  
что им было до страданий людей?  
Мы не знали ни рабства, ни разрушенья,  
хоть на миг или на несколько дней.

Вырывая ногти наши с мясом,  
вы отделяли сердца от наших тел.  
Кто наделил вас таким правом,  
и кто вас позвал, будет ли этому предел?

Вырыли окопы и поставили стан,  
местом проживания стал Гулистан.  
Разделить страну на две части,  
таков был приговор, и приказ был дан.  
В тот день произошло странное дело,  
гремел гром, и тучи закрыли поля и небо.

Говорили, что когда гремит гром,  
сердится и страдает Огуз хана дух,  
что странно, за день на поле том,  
все цветы пожухли и завяли вдруг.

В истории Гулистана осталось пятно,  
принесшее народу много бед и мук.  
“Яныг Керем” – это мотив, всем понятно,  
Он наших печалей и страданий звук.

Протяжно звучит саза каждая струна,  
ведая миру о нашем вечном горе.  
В тот день затмевались солнце и луна,  
и вода затопила дворы, словно море.

Разве в тот день Небатина желание,  
не утонуло в воде реки Арпа совсем?  
Горный ветер, как гласит предание,  
донёс на крыльях нашу беду всем.

Как будто обрели дар речи вдруг,  
цветы проклинали наперсников зла.  
Среди рёва речных волн вокруг,  
был слышен голос тоскующего льва.

Родина похожа на крылья птиц  
одно на этой, а другое на стороне той.  
Липившись к крылу, они падают ниц,  
пойми ты меня, друг мой дорогой!  
Сердце разрывается от горя и тоски,  
слезы кровавые глаза застилают, прости!

Эй, господа! Как тяжёл приговор,  
вы подумали хотя бы на миг?  
От этого страдает каждый двор,  
и подталкивает людей на подвиг.

Когда головы людей снимали,  
чувствовали ли вы боль их души?  
Фузули и Бабека вы не слушали,  
как будто они говорили в глуши.

Эй, господа с чернильной каплей одной,  
что только вы не сделали с народом?  
Вы согнали их, не жалея с земли родной,  
заставив разделить землю, семью и дом.

Чернила, превратившись в слёзы мутные,  
годами текли с глаз наших, мой друг, поверь!  
Сколько бы не брали, хозяева ненасытные,  
с протянутыми руками снова заходят в дверь.

При встрече вежливы с нами, слов нет,  
но за глаза “бараном” и “зверем” обзывают.  
Хотя они грабят нас уже много лет,  
поклёп на нас возводить призывают.

Сила договора заметна всем,  
печатью скрепленная не раз.  
Сели на шею Азербайджана совсем,  
и не слышен сострадания глас.

Всего один лист, с печатью бумага,  
но велика сила, чтобы пересмотреть.  
Сколько веков воевали против, но она  
незыблема, мы не смогли и слова стереть.

Белый лист бумаги и на ней документ,  
созданный не раньше, а недавно только.  
Он свёл усилие целого народа на нет,  
и погубил людей не счесть сколько...

Эх, бумага, разделила ты народ пополам,  
не порвалась, и не пришёл тебе конец.  
Ты не сгорела, не превратилась в хлам,  
От пламени наших страдающих сердец.

Дул ветер, стала границей Араз река,  
продолжая свой путь, пеннись вода,  
Вдоль берега поставили столбы на века,  
и по столбу блестящая капля стекала.

Скажите мне воды, что есть на свете,  
прозрачнее, светлее и чище вас?  
В том, что творится и вы в ответе,  
не показали им свои нравы хоть раз.

Араз, людские глаза слёзы проливали,  
когда протекал ты по пустыне и меж полей.  
Когда тебя в укрепление превращали,  
почему ты не высох на несколько дней?

Я стою на этом берегу и кричу “родной!”,  
“брат!” отвечает на том берегу и плачет другой.  
Эх, жизнь, почему ты стала суровой?  
До брата я докричусь, но не достану рукой.

Вселенная рушится и падает передо мной,  
всё больше сожаления и страдания.  
Я не смогу перейти вброд эту воду, родной,  
но всё сильнее во мне это несбыточное желание.

Поставили столбы на века вечные  
на имя Фузули и не найти его произведений.  
Сказалось 150 летнее разделение,  
нет теперь похожих песен и мелодий.



На любовь, историю, обычаи и надежды,  
поставили крепкие, железные преграды.  
Но разделят ли наши души и сердца неведьды,  
те, что разбитой надвое реке были рады?

Вбили деревянные брёвна крепко,  
над языком, духом и сердцем моим.  
А я, смотря на струны саза изредка,  
смеялся и рыдал над положением своим.

Мелодии саза как по мосту и в сроки,  
льются из наших израненных сердец.  
Неужели поэзии Шехриара сильные строки,  
не дошли до народа и не заделали их вкопец?

Летят с нашей и с той стороны  
искры чувств, сводя усилия господ на нет.  
Не смогли задержать их река и столбы,  
в течение последних горестных ста лет.

Господа, эти две части - одна страна,  
Тебриз, Баку - Азербайджан родной.  
Никому разделить воля не дана,  
язык и дух народа бумагой одной.

Делите всё на бумаге ночью и днём,  
забейте столбы в землю и введите мандат,  
Постройте цитадель и живите в нём,  
в окружении вооруженных до зубов солдат.

Землю тогда мы не смогли отстоять, пусть!  
Но разве можно отделить душу и тело?  
Были у нас расставания, была и грусть,  
поработив нас, вы творили гнусное дело.

Дошедших к нам со стороны той  
стихи Вагита, читает Паян, читаем и мы.  
Прошло время, состарился век седой,  
но их смысл до сих пор затрагивает умы.

Вургуна и Шехрияра из Тебриза стихотворение,  
напечатанное в книге и говорится в ней:  
"Под чёрной тучей были все наши селения,  
Хейдар-баба у нас было много трудных дней.

Мы были честолюбивы и не расставались,  
Жили, не тужили в своей счастливой среде.  
Мы жили себе и жили, чужих дел не касались,  
но разделили нас навеки и оставили в беде.

Смешавшись на миг с селевым потоком,  
Побежать бы наперегонки со свежим ветерком.  
И посмотреть на того, кто оставил свой дом,  
А кто остался, переживая все муки с народом!"

## GULISTAN

(Poem)

*This poem laments the "Treaty of Gulistan", concluded in October of 1813 between Persia and the Tsarist Russia. As a result of this treaty, the Azeri people, who had long been part of the Persian Empire, were divided, with half of their nation later forming the new Soviet Socialist Republic of Azerbaijan and the other half remaining in what became modern Iran. The Araz River, which had formerly run through the Azeri heartland is now a border between two countries.*

*Dedicated to the memory of Sattar Khan, Shaikh Mohammad Khiābāni and Ja'far Pishevari who fought for unity and freedom for the Azerbaijan people.*

Wiping his glasses with silk once more  
Dawning them to examine the deal  
Trying to grasp the problems' core  
Before him lie paper, signature and seal

Pen in hand and without a word  
Submissively signing the line below  
Dividing a nation as with a sword  
With a covenant of misfortune and sorrow

Ink from the daggered fountain pen swelled  
Piercing the Azeri's very heart  
And though the people soon rebelled  
They were crushed by the powers that tore them apart

Signing the act with an evil grin,  
No looking back – it was too late  
Separating best friend and twin  
Rendering hearts in bitter fate

Sitting near, a man with goatee  
Listening to what the interpreter said,  
He saw all that he wanted to see,  
Just flipping his prayer beads and nodding his head..

Signing the agreement and shaking hands  
Both sides were appeased with the results.  
For them – peace, but for our lands,  
Incurables wounds and grave insults.

Awaken! Oh spirit of Tomiris today,  
And sparkle again, Babek's sword.  
Tell us, how we can do away  
With those who have bound our hero's with a cord.

Where are our sons with hearts so bold?  
Flood the roads and stop this crime!  
Rise up and to your swords take hold,  
March out as the Korogly of our time.

The fame and honor of our ancestors,  
Is in our hands to preserve and save.  
But if they could see us – their "protectors"  
They would anger and turn over in the grave.

Let there be a thunderstorm to shake the universe,  
To burst our hearts from sorrow and rage  
Take the sword of justice – don't just stand there and  
curse,

Heed the cries of both commoner and sage.

There are valleys of people mourning today,  
Let the mountains listen, bending down their peaks.  
And the brooks begin sad melodies to play,  
When in our souls only sorrow speaks.

Both kingdoms were enjoying a season of trade,  
Not thinking of the nation's broken fate.  
The agreement was signed and foundations were laid,  
For dividing the people with an iron gate.

Signing the agreement, each in turn  
Drinking tea and chatting slow  
Caring not for the hearts that would burn  
They bowed to one another low.

With two endorsements these two guys  
Split in two both land and folk,  
Now tears are constant in our eyes  
Our fatherland went up in smoke

"But their land isn't yours to rend!"  
Or some such words should have been heard,  
But caught unawares, we could not send  
A single defender to utter a word

Can we call this "law and order"  
When our rich culture and history  
Is split in two with penciled border  
Causing such pain and misery?

Were my people ever consulted?  
Oppressing us with pen in hand,  
Our brave young men have been insulted  
We have been made slaves in our own land

Ripping my heart out from my chest,  
Pulling the fingernails from my hand  
You legalize torment without rest,  
But who invited you to our fatherland?

They stayed in trenches to break hearts,  
Gulistan was the place where they had to live.  
"Let the country today be divided in two parts"  
That was their decision, it's beyond believe.

The thunder storms raged on that day  
Heavy clouds blocked suns ray  
And in the storm was Oguz Khan's voice ,  
Which could be heard so far away  
As if there were no other choice,  
The "Flower of Gulistan " withered that day.

From Gulistan our hopes departed cruelly  
We can only now express our grief  
Through sad dirges like "Yanyk Kerem "  
To mention it now – disparaging beyond belief

The long necked lute – now a "Saz " of tears,  
Composing melodies that boil our blood  
Both sun and moon eclipsed in darkness of years,  
And those tears now drowning the rivers in flood

Why couldn't it be as in Nabatinin's old dream  
Drowning in the River Arpa's wretched curse  
Blowing down from the mountains in a stream  
Spreading the terrible news round the universe.

The flowers would curse if they had a voice  
"Broken be the hands that signed that paper"  
The hills would mourn, and if they had the choice,  
And flood the valleys in scandalous caper

The two wings of our homeland are ready to fly  
One wing is here, the other on that side.  
Dissected in two – now flightless, we cry  
Cut through the heart in pain we cannot hide  
Sorrow is now our only thought  
Tears of blood – shed from the ever distraught.

Dear Sirs, it's time to wake up from your slumber,  
And think over the sentence that's very severe.  
The penalty paid by the masses without number,  
For the sins of two men we all now shed a tear.

Many are we who have fought for our freedom  
Like Babek and Fizuli who shared in our pain.  
They would have peacefully granted you wisdom,  
But instead, you killed them to prolong your reign

Our homeland – destroyed by a drop of black ink  
But about this misfortune who in the world knows?  
What do the ignorant bystanders think  
Of the fate of my people whose pain only grows?

That one drop of ink has rained down now for ages  
Are you watering it down – or just trampling the land?  
Like a cruel land owner who robs us of wages  
We now beg for our freedom with outstretched hand

When we meet face to face they as are polite as the saints  
But behind our backs they call us “beast” and “sheep”  
Though we give up our souls they still make complaints,  
Our fleece and our meat – every ounce they keep.

Claiming that the decision was correct  
They sealed the contract with a shake of the hand  
Now our suffering goes on, increasing, unchecked  
And we must fight on to regain our homeland

Our only option was to submit to their instruction  
Nobody offered to let us be free.  
That contract was made for our abduction  
What solution now is on the horizon to see?

It was not a treaty that was born of tradition,  
But hacked together and signed in haste  
And so, my people – enslaved in submission  
Left with nothing – lives gone to waste.

They divided our people and land asunder  
Void of all mercy and lacking in care,  
Insulting and choking the life from those under  
The curse of their contract – a curse of despair

The Araz, which once ran straight through our heartland  
Is now a border dividing our place  
The poles now embedded deep in its sand  
Are there to keep us all in our place

Speak forth oh waters! Do not tell a lie!  
Is anything cleaner than you in the world?  
You could have spoken up – why didn't you try?  
You saw the injustice and just silently swirled.

The Araz, filled with tears, like a scar across our lands  
Our meadows and plains on the left and the right  
Better to just dry up and leave nothing but sands  
But now our hopes are extinguished – stars vanishing in  
the night

I grieve on this bank of the Araz and I try  
To console my brother who is across the water  
Unable to reach him – separately we cry  
Alas! We lament this terrible slaughter

The Araz tumbling down incessantly into the hollows  
Is a symbol of the unending interminable pain  
No one comfort me in my deep sorrows  
Just as no one can stop the falling of rain

Paying no heed to Fizuli's songs  
Our basic human rights have been totally derided,  
They confuse our history and so our heart longs  
As we had done for 150 years – to sing them united

Our love, our history and our dream  
Are now trapped in irons with no way to escape  
Carried along by time in this stream  
Of pain – unable to recuperate from the rape

The border posts drilled in the bed of the river  
Have pierced our hearts and souls as well  
The wires strung and crows that rest there  
Remind us of shame and the tears start to swell

The lilting sounds of the Saz across the fields  
Passing from heart to heart reminding us of our pain,  
Shahriar's Epic – a poem that powerfully yields  
Emotions and feelings again and again

The fire of our feelings is like a flood with wings  
Flying continually over from this side to that side  
Such a flood cannot be stopped by such things  
As the poles and barbed wires that divide

The visage from above is of our whole homeland  
Azerbaijan, Tevriz and Baku are all dear  
Though divided by contract – together we stand  
Separate we live – and yet we are all here

Stakes and poles have been hammered into our land  
And so this division drags on – and moreover  
Troops on each side having tools in their hand  
Build meaningless fortresses until it is over.

The surveyors came to mark out and measure  
Separating soul from body – but how?  
We cannot just part, say goodbye in good pleasure  
By fair means or foul it must stop right now!

Our people here and there like to read every day  
The poems of Payan and they love songs to sing  
Of Vahid inspired like the dawning sun's ray  
Longing for their dreams as one longs for the spring

Shehriar's poems filled with angst and with grief  
Were published in Tevriz in years of late  
The truths he exposed were beyond belief  
Expressing my people's misfortune and hate

The Azeri had never been divided before  
But now, torn asunder by a "treaty" they signed  
They are dying off from these wounds every day more  
and more  
The number of casualties is still not defined

If I could I would flow down from the hills in a flood  
To see all my brothers in a foreign land  
I would see who has fled, and who – with their blood  
Remains fighting for freedom with us all hand in hand

4m

*Редакторлор: Джозел Фрейстах,  
Бурул Муканова*

Кагаздын форматы 84x108<sup>1/32</sup>. Көлөмү 2,25 б.т.  
Заказ № 338. Нускасы 1000 даана.

Бишкек шаары,  
«Бийиктик» басмасы,  
Ю. Абдрахманов көчөсү, 170 А.  
Тел.: 66-17-25

Ap  $\frac{2612}{31}$